

DE NIJDAMSTRA TYNGE

PERIODIEK VOOR DE GESLACHTEN
NIJDAM, NIEUWDAM, VLEER, WIJNIA



NIJDAMSTRA

Orgaan der Nijdamstra-Stichting

Een vriend is een gouden schakel
in de ketting des levens.

BROOD EN SPELEN.

Alweer zo' vreemd opschrift. Maar het staat er en ik blijf er bij.
Eens heeft Jezus gezegd: "Gij kunt van brood alleen niet leven".
Wij beleven roerige tijden. Ook het Nederlandse volk kent z'n verwarringen en tegenstellingen. De sfeer verbittert. Arbeidsconflicten aan de lopende band. Conferenties, vergaderingen in het buitenland en in eigen land, om alles nog een beetje op poten te houden.
Wie geeft nog gezaghebbende en vertrouwenwekkende aanwijzingen. Politieke leiders? De ouders, scholen of kerken? U zou nog wel meer kunnen noemen.
Wij stellen ongerechtigheid voor gerechtigheid en onvrede voor vrede.
Wij moeten weer inzien, dat wij bij brood alleen niet kunnen leven, maar ook leven uit en van het gebod.
Als we werkelijk willen leven, dan moet een fundament gelegd worden voor menselijkheid, die het belang van een ander zoekt.
Dan stellen we in de eerste plaats geen eisen aan de staat, maar willen we iets zijn voor de samenleving.
In het begin van 1977 vroeg ik me af: wat zullen we er in 365 dagen van het jaar van maken?
Een jaar van 365 dagen dat is 525600 minuten of 3.153.600 seconden.
En dan te weten dat Nederland op tien na het rijkste land ter wereld is.
Eén ding is zeker, verdriet en vreugde zullen elkaar afwisselen, tegenstellingen zullen worden verscherpt.
Doch ik wil u niet langer ontmoedigen. Laat mij een andere bril opzetten, temeer nu ik nog iets wil schrijven over "tegenstellingen".
Er zullen dit jaar weer meer auto's op de wegen rijden. Nu ik over de auto wil schrijven zet ik maar een zonnebril op.
De onmisbare auto! De auto die wel het milieu verpest, maar die wij voor geen geld ter wereld zouden willen missen.
Even stoppen voor een stoplicht, optrekken, en weer wachten voor het volgende stoplicht. Zoveel auto's dit jaar meer op de weg.
Nu verlangen we weer naar vakantie.
Hoe is het mogelijk dat ik dit artikelje ben begonnen met "roerige" tijden. Ik had beter kunnen schrijven van zonnige vakantie-uitingen.
En als toppunt van geluk valt me nu een reisgids 1977 in de hand.
Dagblad "Trouw" schreef: het is geen reisgids, het is een reisboek. In miljoenen oplagen zijn ze van de persen gerold, dikker dan ooit tevoren. Reisboeken vol zonnige vakantiebeloften en met een keur van aanbiedingen.

Wie er van de zomer op uit wil, heeft opnieuw meer mogelijkheden dan vorig jaar.

Wat wilt U?

Een vliegreis - per trein - touringcar - zeetour, U heeft maar te kiezen.

Waar wilt U heen?

Amerika, Denemarken, Engeland, Finland, Griekenland, de Harz, Israël, Italië, Joegoslavië, Luxemburg, Noorwegen, Rusland, Roemenië, Turkije, Tunesië, Zweden en Zwitserland.

Natuurlijk komen er nog meer landen in de reisgids voor als Oostenrijk, Bulgarije, Scandinavië.

Keuze te over.

Nederland, reisgids zomer 1977. Nederland op tien na het rijkste land ter wereld.

Waar zullen de brandhaarden van politieke onlusten het meest voorkomen?

Waar zullen bloedige taferelen zich afspelen?

Nu neem ik mijn bril maar weer af.

- * -

ATTENTIE

ATTENTIE

Nog weet ik niet het tegenwoordige adres van neef P.H. Nijdam, v/h Esdoornstraat 1, Gorinchem.

Is er nu niet één van de neven of nichten die mij zijn tegenwoordige adres kan opgeven?

Nogmaals een beroep op U!!!

FAMILIEWAPEN een juweeltje

Een neef vroeg mij telefonisch naar het familiewapen en of het nog te koop was.

Ik moest hem teleurstellen, maar deed de toezegging, dat ik het zou proberen er eentje op de kop te tikken.

U moet weten dat een volle neef van me kunstschilder is. Hij was genegen ze te schilderen, maar bij direkte afname van 4 stuks.

Ik heb dat toen maar geaccepteerd. In mijn bezit zijn nu nog drie in "originale" kleuren, uitgevoerde familiewapens (olieverf), afm. 24 x 30 cm.

Prijs f. 35,— plus portikosten.

Gegadigden: een briefkaart aan de voorzitter en het wapen wordt U toegezonden.

Het is een juweeltje.

FAMILIEBERICHTEN

Op 25 maart hopen wij met onze kinderen, klein- en achterkleinkinderen, onze gouden bruiloft te vieren.

R. NIJDAM en H.J. NIJDAM-UBELS.

Receptie van 7 tot 9 uur "De Bloemert", Midlaren.

Voor de vele gelukwensen, bloemen en geschenken die wij ter gelegenheid van ons 35-jarig huwelijk mochten ontvangen, zeggen wij u hartelijk dank.

Groningen, maart 1977.

Topaasstraat 22.

J. NIJDAM

A. NIJDAM-VONK

Enige kennisgeving.

Heden ging rustig van ons heen onze lieve mamme, opoe en zus

GEERTRUIDA FREDERIKA SMID-KEUN,

weduwe van Lucas Smid: op de leeftijd van 77 jaar.

Eelde, 19 maart 1977, Weeakkerweg 8.

Appingedam: A.M. Wieland-Smid en kinderen. Tinaarlo: P.M. Nijdam-Smid,

S.Nijdam, kind. en kleinkind. Drachten: B.C. Ten Cate-Smid, J. Ten Cate en kinderen. Groningen: B.K. Rosenveldt-Keun.

Commissarissen en directie van Verenigde Bedrijven Bredero N.V. geven met groot leedwezen kennis van het overlijden van de heer
ir. J. NIJMAN,
secretaris van het Bestuur.

Met zijn deskundigheid en toewijding heeft hij in verschillende functies onze bedrijven grote diensten bewezen.

Utrecht, 24 maart 1977.

- * -

In de vorige "Tynghe" blz. 11 en 12 staat een artikel "Wat betekent Vleer", van de schrijver de heer B.J. Hekket.

Daar wij het hiermee niet eens waren, heeft onze secretaris bovengenoemde heer een brief geschreven.

Hierop ontving hij het onderstaande antwoord:

B.J.Hekket

Hengelo (O.) 4 februari 1977
Dorastraat 36
Telefoon 13184.

Zeer geachte Heer van der Schoot,

Ik dank u zeer voor uw brief van 6 januari 1977 met de genealogische gegevens over de familienaam Vleer. Hij arriveerde op dezelfde dag als een brief van Mr. A.J. Vleer zelf, die altijd veel belangstelling voor m'n naamkundige activiteiten heeft gehad en die dat meer dan eens heeft getoond.

Ik heb uit uw brief geleerd, dat het met naamsverklaringen soms een hachelijke zaak is als men geen genealogische gegevens bezit. De Frie-Vleers ontlene hun naam dus niet aan ene Fladrad, maar net als de Twentse Fleers van een boerderij bij een vlierbos gelegen.

Dat de Vleers van Friese origine en niet van Germaanse waren, was mij wel bekend. Maar de naam Fladrad is Germaans en kon in overoude tijden zowel door Friezen als door Saksen en Franken gedragen worden.

Mocht mijn boek Oostnederlandse Familienamen nog eens een herdruk beleven, dan zal ik uw gegevens daar zeker in verwerken.

Met vriendelijke groet,
(w.g.) B.J.Hekket.

ONOPLOSBARE VRAGEN

Vaak kom ik in een inrichting waar mensen verpleegd worden, die stuk voor stuk ongeneeslijk ziek zijn. Stakkers, die niets meer kunnen geven en afhankelijk zijn van de brokjes die hen toegeschoven worden.

Ook u kent in uw omgeving wel gevallen van mensen, die ongeneeslijk ziek zijn en dikwijls vrees'lijk moeten lijden.

Dan komen de vragen naar boven, ik mag wel schrijven van onoplosbare vragen.

Maar is het de mens wel gegeven onoplosbare vragen, met een zachte dood op te lossen? Euthanasie noemt men het. Het is een Grieks woord dat "zachte dood" betekent.

Maar ik dacht dat we het allen eens zijn, dat een mens het leven niet maakt. Hoe ver de wetenschap ook is gevorderd (en daar kunnen we dankbaar voor zijn), een mens scheppen uit niets, lukt niet. Als het dan voor ons vaststaat dat de mens niet het leven maakt, zouden we dan wel bevoegd kunnen zijn het leven van een ander te laten beëindigen? Het is de mens niet gegeven deze vragen op te lossen.

Maar wat kunnen we dan doen voor onze hulpbehoevende medemens?

Vraag het eens aan een dokter, een verpleegster.

Mag ik deze vraag eens beantwoorden? Laat ons zijn een reddingsbrigade, een reddingsbrigade voor drenkelingen, voor de gefolterden, voor zieken, voor eenzamen, de stakkers die het niet meer zien zitten. Laat ons die mensen iets brengen, iets voor hen doen, zodat ze weer een beetje vaste grond onder de voeten krijgen, een medemens zien die met hun lot is bewogen.

Laat ons beginnen in te zien, dat de chaos in onze wereld niet opgelost wordt met middelen die nu al eeuwen lang door de mens zijn toegepast.

En wat zien we? De chaos groeit, alle menselijke inspanningen ten spijt.

Amsterdam telt ongeveer 850.000 inwoners en bijna 13 procent is boven de 65 jaar.

Laten nu het verleden en het heden elkander de hand reiken. Mensen moeten gevonden worden, die oudere mensen willen helpen op de laatste mijl van het leven.

Prins Claus heeft eens gezegd:

"Wie het goed heeft moet zich aanpassen aan wie is achtergebleven: aan "oude mensen, gehandicapten en dergelijke groepen".

Laten wij idealisten (streven naar iets volmaakts) blijven!

Waar omringd door groene weiden
Op de vrucht'b're Friese grond,
Sedert oeroude tijden
Fier de kloeke state stond,
Daar was 't erf van Nijdam's zonen.
Veel geslachten gingen heen,
Maar hun geest bleef in ons wonen:
In Nijdamstra zijn wij één!

Sijbout Nijdam.

In het hartje van Friesland, waar de kronkelende Grouw haar weg baant van de plaats van die naam naar het dorp Irnsum, staat dichtbij de Irnsumerzijl een trotse boerderij te midden van hoge loof- en vruchtbomen in het vredige landschap.

Wanneer men de weg Irnsum-Grouw bewandelt moet het voor ieder die er gevoel voor heeft, opvallen deze statige boerenhoeve. Het strakke voorhuis en de grote, hoge stelp passen zo volkomen in deze rustige oneindigheid. Een hoge stenen trap van een tiental treden leidt naar de voordeur en het geheel getuigt ervan dat deze "State" behoort tot het bezit van de welgestelde boerenstand.

Komt men in het voorjaar, in de meimaand, dan is deze rustige omgeving één pronkjuweel van onbeschrijfelijke schoonheid. De rust en de bloemenpracht der weiden met het prachtige Friese zwart-bont vee, verschaffen een genot zoals een stadsmens zich moeilijk indenken kan. Denkt men bij dit beeld van state en landen van Nijdamstra nog een echte Friese wolkenlucht en steeds hoger stijgend in deze goddelijke oneindigheid de leeuwerik en de ontelbare andere roepende, zingende en tierelierende vogels, dan komt de meest harde en stugge mens onder de indruk van deze grootse natuur!

Deze state echter heeft voor u en mij nog een grotere betekenis dan dat het harmonieus ligt in het landschap en een rijke indruk maakt.

Eens was het eigendom van de aloude familie Nijdam en werd het, met een dertig bunder land er omheen, beheerd en bestuurd door onze voorvaderen. En het ontroert ons te bedenken dat men hier staat bij de wieg en de bakermat van ons geslacht en ons zelf. Op deze plek grond, op deze Nijdamstra-State was het dat ons geslacht een aanvang nam. Hier was het dat dit geslacht tot grootheid kwam. Hier ligt het plekje grond waar wij onze naam aan te danken hebben.

Vele voorzaten van ons zagen hier het levenslicht en stamelden hun eerste klanken, leefden er hun leven en bliezen de laatste adem uit, het tijdelijke met het eeuwige verwisselende. Doch al zijn zij er niet meer en rusten hun stoffelijke resten op de kerkhoven in de onmiddellijke omgeving, de state trotseerde de tijden.

Nog leest men op het hek van de oprijlaan "NIJDAMSTRA-STATE".

HANDEN

Het kost weinig moeite enige handen te noemen.

Een vaderhand — Lege handen — Een zachte hand — De handen vol hebben — Een harde hand — De handen van moeder — Een kinderhand.

Ik zou meer handen kunnen noemen, bijv. de handen van een goochelaar van een smid, een tekenaar, van een chirurg, van een dief, een moordenaar. Handen die niet schoon gewassen kunnen worden (van de twee laatst genoemden), niet met de beste zeep.

Zou u zulke handen willen hebben?

Men zou vies kunnen worden van zijn eigen handen. Of handen als die van Judas, die dertig zilverlingen opstrijkt om Jezus in de handen van de vijand te spelen.

Nu ik deze zin heb geschreven, moet ik denken aan de kruisdood van Jezus die wij gedenken enige tijd voor Pasen. Het toneel dat zich afspeelde op een vroege morgen in het hart van Jeruzalem.

Daar zit een stadhouder in wiens handen het lot is van Jezus. De regent kan niet meer voor- of achteruit. De man is onschuldig, maar zijn positie wordt bedreigd. Hij laat een schaal met water komen en ten aanschouwe van een misleide massa gaat hij zijn handen wassen.

Toen Pilatus zag dat niets baatte, maar dat er weleer oproer ontstond, nam hij water, wies zich de handen ten aanschouwe van de schare en zei: Ik ben onschuldig aan zijn bloed.

Wat een waanzin.

De t.v. en radio dreunen van wasmiddelen, maar zulke vuile handen blijven vuil, het zit te diep in de poriën. Je wast dat vuil niet weg. Met geen duizend goede woorden of honderd vriendelijke daden. U weet dat trouwens zelf wel. U kunt met vuile handen naar een psychiater gaan en bij hem uw nood klagen. Dat kan u even verlichten, maar ook hij kan uw daden niet ongedaan maken.

Maar gelukkig, na deze ontstellende uitspraak van Pilatus, dat hij Jezus overgaf om gekruisigd te worden, volgt een Pasen.

Het kruis haalt een streep door mijn ellende. Hij kan onze wandaden niet ongedaan maken, maar Hij kan vergeving geven.

Vrijpraak!

Met Zijn levensbloed is mijn schuld betaald.

1840 – 1860

Het brengt mij wat te ver, de tal van zeevaartkundige beschrijvingen omtrent de kustverlichting en bebakening, het loodswezen, de plaatsbepalingen en ontdekte ondiepten en de uitgekomen zeekaarten, te beschrijven, die in de jaren 1840 – 1860 het licht zagen.

Mag ik een paar noemen:

1. Nieuw Zeeland door de Nederlanders ontdekt en kolonisatie op hetzelfde (1842).
2. Cook en Columbus (1843).
3. De lastbrief voor A.Jz. Tasman's reis in 1644 (1844).
4. De Zuidpoollanden (1848).
5. De Nederlandsche ontdekkingen in de Stille Zuidzee (1851).
6. Het journaal der reis naar het onbekende Zuidland in den jare 1642 door Abel Janszoon Tasman (1854 – 1860).

- * -

LEEWARDEN – OLDEHOVE

Vele toeristen bezoeken in de zomermaanden Leeuwarden.

Leeuwarden – Oldehove.

Ben je eens in Holland en zeg je, dat je uit Leeuwarden komt, dan is het: Oh, Leeuwarden de Oldehove!

De heer Stoelinga schreef in 't "Kleine Krantsje", november 1969, o.m. over de Oldehove:

"Wanneer hij niet zo jammerlijk was verzakt zou de Oldehove een meer dan "honderd meter hoge toren zijn geworden voor een machtige Domkerk met "het formaat van de vermaarde Utrechtse Dom."

Waarschijnlijk zijn er maar weinig torens op de wereld die zelf zo veel kunnen vertellen als de Oldehove. De toren staat op een terp welke ter plaatse is afgegraven tot op de vaste klei, die hier ongeveer anderhalve meter dik is. Hierop is een fundatielaag gemaakt van afwisselend klei en kalk-beton, waarop weer de fundatielaag voor de toren staat. Er werden twee muren met

beren opgebouwd, de Noord- en Zuidgevel van de toren. Aan de Noordkant kwam ook de trap. De Noordgevel met trap zakte door zijn groter gewicht meer in de fundatiegrond weg dan de rest en daardoor brak de fundatie onder de poort. De bogen aan de Torenstraat en aan de kant van de kerk zouden namelijk open blijven en dienen als toegang tot de kerk. Onder deze poorten liep de fundatie door en daardoor waren de zuilen onderling verbonden.

Deze scheuring en verschuiving van de voet van de toren onderling is duidelijk te zien in de boog aan de Torenstraat en loopt door tot boven de tegenwoordige ingang. Vanaf deze hoogte is de toren steeds weer loodrecht op het scheefzakkende onderstuk gebouwd, waardoor een ronde vorm ontstond. Deze ronde vorm verhindert ook dat de toren recht gezet kan worden.

- * -

IS OUD WORDEN ERFELIJK?

Hoe oud kan een mens worden? Het is een vraag, waar eigenlijk niemand tot nog toe een wetenschappelijk juist antwoord op kan geven. Oh zeker, we weten dat de gemiddelde levensverwachting tegenwoordig voor de man en vrouw ongeveer 74 tot 76 jaar is. Dat is prachtig en zegt ons, dat de mens van deze tijd gemiddeld aanzienlijk ouder wordt dan de mens uit voorbije eeuwen. In de oudheid was de gemiddelde levenskans van de mens ongeveer 28 jaar. Dat wilde niet zeggen, dat een mens van 28 jaar toen oud was. Neen, de mensen stierven door verschillende omstandigheden toen op vrij jonge leeftijd en daardoor lag dat cijfer zo laag. Er werden toen in die oude tijden ook wel sommige mensen heel oud.

De gemiddelde lage levenskans is vrij lang zo gebleven en men moest er vrede mee hebben. De mens werd tenslotte door zoveel ziekten en andere gevaren bedreigd, dat de kans om oud te worden maar heel klein was.

Rond 1500 was de gemiddelde levenskans nog maar zo'n dertig jaar. Zelfs betrekkelijk kort geleden was dit cijfer nog maar weinig gestegen, want rond 1900 was de verwachting voor mannen nog maar 46 jaar en voor vrouwen lag dat cijfer op 49. In de laatste zeventig jaar is er dus wel een formidabele sprong gemaakt. We weten allen wel wat de verschillende oorzaken van het stijgen van dit cijfer zijn.

De medische techniek is aanzienlijk beter ontwikkeld dan vroeger, het is eigenlijk geen vergelijk. De hygiëne is sterk vooruitgegaan, kortom er zijn vele factoren aan te wijzen, die hierin een belangrijke rol spelen. Maar dat

neemt allemaal nog steeds niet weg, dat wij als het er op aan komt niet weten hoe oud de mens eigenlijk wel zou kunnen worden.

We kennen ook in ons land een bepaald aantal mensen die de honderd jaar achter de rug hebben.

Maar na die leeftijd duurt het meestal niet meer zo heel lang of ook zij gaan ons verlaten, de een iets eerder dan de ander. Moeten we nu aannemen, dat de mens maximaal zo'n honderddertien of honderdvijftien jaar kan worden en ouder niet?

Neen, want er zijn gevallen bekend van mensen die nog aanzienlijk ouder worden en met dat al blijft het dus een raadsel hoe oud de mens onder optimale omstandigheden levend wel zou kunnen worden.

De moeilijkheid schuilt namelijk in het feit, dat de natuurlijke, fysiologische dood d.w.z. het eindigen van het leven ten gevolge van een algemene gelijkwaardige afslijting van alle organen, die tenslotte leidt tot een algemene ouderdoms-atrophie van alle organen en elementen en tenslotte tot uitdoving van alle functies, zeer waarschijnlijk uiterst zelden voorkomt, ja men kan zich zelfs afvragen of zoiets wel ooit zal voorkomen, want in werkelijkheid zal de dood steeds in zeker opzicht accidenteel zijn.

Vanaf het moment dat een mens wordt geboren, begint in wezen het verouderen, het verslijten van zijn lichaam. Hoe oud hij zuiver fysiologisch zal worden, hangt af van een aantal factoren, zoals de manier van leven, het milieu, de kwaliteit van al zijn organen, e.d. De ketting is ook hier zo sterk als zijn zwakste schakel. Het is heel goed mogelijk, dat het individu sterft op een bepaalde leeftijd als gevolg van het feit dat een bepaald orgaan, of een bepaalde functie is uitgevallen, terwijl de overige organen en functies misschien nog vele jaren zouden hebben kunnen doorwerken. Daarom is het zo'n raadsel hoe oud de mens optimaal zou kunnen worden.

Wel menen veel wetenschappelijke onderzoekers, dat oud worden waarschijnlijk een erfelijke zaak. Veel zeer oude mensen hebben in hun familie ook personen die zo bijzonder oud werden. Russische onderzoekers hebben gekonstateerd, dat dit bijvoorbeeld in Georgië, in de Kaukasus wel degelijk een zaak was die zeer veel voorkwam bij deze mensen, die er om bekend staan dat zij zo oud worden.

Hebt u soms ouders of grootouders die erg oud worden? Dan maakt u een goede kans om fysiologisch ook oud te kunnen worden.

(Overgenomen uit de Harlinger Courant)

MOLENS

Tijdens mijn vakantie, zoals ik reeds in de vorige „Tynges” schreef, heb ik een bezoek gebracht aan het Historisch Museum te Arnhem.

De „molens” hadden mijn bijzondere aandacht en daarover wil ik u iets vertellen.

De geschiedenis van de molen is al heel oud. Het is praktisch niet mogelijk na te gaan hoe oud.

De geschiedschrijver Plinius de Oudere (in het jaar '79) deelt in zijn boek mede dat in zijn land (het tegenwoordige Italië) watermolens voorkwamen. In het begin van de achtste eeuw moet de eerste watermolen in Nederland zijn ontstaan, namelijk bij Loon in Noord-Brabant.

Er zijn maar weinig Nederlanders die zich niet door de herinnering verbonden voelen aan de een of andere molen, waarnaar zij in hun kinderjaren opzagen als tegen een geheimzinnige reus met zwaaiende armen.

In mijn geboorteplaats, waar ik ook mijn kinderjaren heb doorgebracht, stonden, even buiten het centrum, drie molens. Eén grote en twee kleinere. Wat zijn we vaak daar naar toegegaan.

Als de molenaar dan verscheen, uit een deur naast de draaiende wieken, dan beschouwden we hem als een man uit de andere wereld.

Toen hij een paar jaar later tegenover ons kwam te wonen, was hij plotseling voor ons weer zo'n gewone man, van twaalf in een dozijn.

Molens en schepen hebben ons land gemaakt wat het nu is. Ze kregen een belangrijk aandeel in het scheppen van een veilige bodem om op te leven en te werken.

Er zijn heel wat molentypen en toch onderscheiden ze zich weer in de provincie waar ze staan.

Ik wil thans de meest voorkomende typen noemen. Open standerdmolen – wipmolen – paltrok – tjasker – grondzeiler – torenmolen – belt- of bergmolen – weidemolen – watermolen – industriemolen.

De molen is afhankelijk van de wind. Zoals een sportzeiler onophoudelijk tuurt naar de wimpel van zijn schuit, zo verkent de molenaar de windrichting. Op sommige molens staat een windwijzer.

Bij een watermolen behoort een schaal waarop de waterstand kan worden afgelezen.

Om de molen is het dikwijls een paradijsje, met vele sloten en weiden, vol vogelleven. Maar de stedenbouw heeft veel van dat mooie in beslag genomen en voorgoed bedorven.

De molens gaven door hun elegante gestalte en ook door hun vrolijke kleuren, een aardige versiering van het landschap.

De woonruimte van een molenaar was vroeger heel beperkt, en geheel aangepast aan het bedrijf.

Van de paar honderd molens, die thans nog in het bedrijf zijn, hebben enkele mulders hun molen ingericht tot een woonhuis en sommigen wisten er iets origineels van te maken.

Het loon van de molenaar was niet bepaald hoog te noemen. Het bedroeg plm. f. 12,50 per week, daarom hadden velen van hen een bijverdiensite.

Velen waren dan ook visser en palingvisserij vierde ook hoogtij. De paling zwemt bij voorkeur 's nachts. Hoe harder de molen maalde, des te meer de paling zwom met de stroom mee. De vissen kwamen dan bij het verlaten van de molen in een raamnet terecht. Van terugzwemmen was dan wegens de sterke stroom geen sprake.

Het nachtwerk geschiedde bij het flauwe schijnsel van tuit- en snotlamp met raapolie of lijnolie gevuld.

De molenaar moest soms in de molen 16 uur per dag werken.

In 1850 telde ons land plm. 9000 windmolens. In de eeuwwisseling waren reeds 5000 verdwenen. Vanaf 1923 besloten verscheidene polderbesturen tot electrificatie van hun bemaling over te gaan.

De oorlog 1940 liet zich weinig aan de schoonheid van de molens gelegen.

Na de meidagen lagen meer dan 480 molens geheel of gedeeltelijk in puin.

Na de oorlog waren er nog 1306 onbeschadigde molens over en wel 577 poldermolens en 729 industriemolens.

Toch hebben molens leven van onze jongens gered door de wiekentaal.

Het is menigmaal voorgekomen dat door een bepaalde afgesproken wikenstand of bij het aanbrengen van de zeilen, onderduikers door de molenaar voor dreigend gevaar werden gewaarschuwd.

- * -

UIT DE HISTORIE VAN HET OUDE FRIESLAND

Pier Gerlefs, de Kimswerder reus, door het vandalisme van de Swarte Heap tot de bedelstaf gebracht, zwoer wraak aan de Saks. Hij verwisselde de ploegschaar voor het zwaard en verzamelde een groot aantal Friezen om zich heen om Karel van Gelder te helpen in diens strijd tegen de Saks.

Bij het aanwerven van krijgsknechten werd Pier bijgestaan door een zoon van zijn zuster, die vanwege zijn lichaamsbouw Groote Wierd werd genoemd. Hij deed in kracht niet voor Pier onder en gezamenlijk brachten zij een sterke strijdmacht op de been onder de naam Arumer zwarte bende, die in de eerste helft van het jaar 1513 tot een geduchte krijgsmacht was uitgegroeid. Toen Pier in datzelfde jaar van de hertog van Gelder, Karel van Egmond de be-

schikking kreeg over een aantal schepen met bekwame zeelieden werd het leger van Pier in twee helften gesplitst. Pier ging met de helft van de krijgslieden aan boord van de schepen om daarmee de zuiderzee af te stropen; terwijl hij zijn neef Groote Wierd tot bevelhebber van de landstrijdkrachten benoemde.

Als symbool van de zuivering van de zuiderzee, voerde Pier een bezem in de mast van zijn schip. Terwijl Pier op zee de vijand op alle mogelijke manieren afbreuk deed, opereerde Wierd op het vaste land op een manier die spoedig ter ore kwam van de Saksische bewindhouders, hetgeen voor George van Saksen aanleiding was om steun te vragen bij zijn broer Hendrik in Holland. Deze zond daarop een vloot ter sterkte van 36 schepen met de nodige krijgslieden onder bevel van de admiraal Hironimus Swees naar Friesland.

Grote Pier, hierover tijdig ingelicht, zocht contact met de vloot van Swees, dat kort daarop plaats vond. Er werd aan beide zijden hevig gevochten en er vielen veel doden en gewonden, doch Pier's mannen bevochten de zege. Aan boord van een der schepen van Swees bevond zich een groot bedrag aan geld bestemd als soldij voor de soldaten van George in Friesland. Het was een welkome buit voor Pier en zijn mannen. Veel van de schepen van Swees werden in brand geschoten of gestoken en die er nog over waren zochten hun heil in een overhaaste vlucht in de richting van de Hollandse kust. Pier noemde zich zelf na dit roemrijke wapenfeit: Coninck van Friesland, Hertog van Sneek, Graaf van Sloten, vrijheer van Hindelopen en capitein-generaal van de Zuiderzee.

Pier hield er een lijfspreuk op na, die luidde: „Bûter, brea en griene tsiis, hwa dat net sizze kin, is gjin oprjuchten Fries”.

De op zee gevangen genomen vijanden moesten die spreuk nazeggen en konden zij dat niet foutloos doen, dan was het commentaar van de bevelvoerder: „fuotten spiele dy keardel”, hetgeen zoveel wilde zeggen als overboord met die kerel.

Ook Pier's neef grote Wierd hield er een lijfspreuk op na en deze luidde: „Read hurd rikke rjirreljirre” (rood hard gerookt runderrookvlees). Gevangenen die deze spreuk niet na konden zeggen werden zonder meer opgehangen. Zowel grote Pier als grote Wierd hebben veel wapenfeiten op hun naam gebracht, waarbij Pier als onbetwiste heerser der Zuiderzee veel van zich heeft doen spreken. Hij bevrijdde tal van plaatsen in het Friese kustgebied, terwijl hij niet schroomde om de vijand op diens eigen grond in West-Friesland aan te tasten. Op 25 juni 1517 landde hij met zijn vloot op de West-friese kust, waarna Enkhuizen, Hoorn, Medemblik, Alkmaar en Beverwijk zwaar werden gebrandschat. Na die steden te hebben geplunderd werden tal van huizen in brand gestoken. Pier had er in Holland goed de schrik in en de Hollanders noemden hem Kruis der Hollanders en gesel der Zuiderzee.

Toen de Kimswerder vrijheidsstrijder evenwel op een gegeven moment bemerkte, dat zijn bondgenoten de Geldersen het met de strijd voor de Friese

vrijheid niet ernstig namen en alles erop duidde, dat het Karel van Egmond er alleen om te doen was om zelf Friesland in bezit te krijgen, had Pier genoeg er van. Hij trok zich van het strijdtoneel terug en vestigde zich te Sneek, waar hij op 28 oktober 1520 stierf en in de Martinikerk werd begraven. Pier's strijd was voor niets geweest, want kort na zijn dood werden de Friezen gedwongen Karel V als hun wettige Heer te erkennen. Het reusachtige tweesnijdend slagzwaard van de Kimswerder vrijheidsheld wordt nog heden ten dage in het Fries Museum te Leeuwarden bewaard, om welks bezit nog al eens een schijngevecht pleegt te worden geleverd tussen de Friese Nationale Reserve en andere Friese groeperingen. De dichter van Hamaël bezingt Grote Pier in zijn gedicht als

„Held Pier, de Groote Pier genoemd,
Niet slechts om lichaamskracht.
Op wiens geboorte ons Kimswerd roemt,
Zij zoo door ons bedacht.
Hij leed van Saksen's dwingelandij,
En Hollands overmoed.
En vocht zich koen van beiden vrij,
Ten prijs van goed en bloed.
Hij zag zijn heerlijk Vaderland,
Gefolterd en overheerd.
En 't slagzwaard blonk in 's landmans hand.
Hier blijft zijn naam vereerd”.

Veel is er zo voor en na over Pier en diens heldendaden geschreven, waarbij hij in tal van boeken en geschriften nog al eens voorkomt als een telg uit het geslacht van Heemstra. Blijkens recente onderzoekingen echter is gebleken, dat dit niet juist is en dat Pier geboortig is uit het geslacht Donia, dat in de strijd voor de Friese vrijheid steeds nauw betrokken is geweest. Pier's moeder was afkomstig uit het Friese adellijke geslacht Bonga.

Wordt vervolgd.

(Overgenomen uit het weekblad Huis-aan-Huis)

BESTUUR NIJDAMSTRA-STICHTING

Voorzitter: T. Nijdam, Coornhertstraat 12, Leeuwarden
tel. 05100 – 22167

Secretaris-penningmeester: C. v.d. Schoot Azn., Heerenhage 205,
Heerenveen, tel. 05130 – 24792

LEDEN

H. Nijdam-Smit Boerhavelaan 113, Groningen, tel. 050 –
253701

K. Nijdam Balk, Talmahiem kamer 15
tel. 05140 – 3033

W. Wijnia Angelsloërdijk 225, Statenhoek, Emmen,
tel. 05910 – 22068

POSTGIRO-REKENING 82 67 24

REKENING RABO-BANK gironummer: 81 46 57, rek. nr. 3264.65.308
beiden ten name van: Penningmeester Nij-
damstra-Stichting te Heerenveen.

FAMILIEBLAD „DE NIJDAMSTRA-TYNGE”.
Lid/abonnees fl. 12,— per jaar. (Vóór 31
maar te betalen). Halfjaarlijks fl. 6,— mits
betaling plaatsvindt vóór 31 januari/juli.
Donateurs/leden fl. 6,— per jaar. Dezelfde
voorwaarden als hierboven vermeld.

REDAKTIE T. Nijdam, Coornhertstraat 12, Leeuwarden.

BIJ ONBESTELBAARHEID GAARNE RETOUR AAN:

Coornhertstraat 12, Leeuwarden (zo mogelijk
opgave van nieuw adres).